

Włączenie rodziców w edukację różnojęzyczną i międzykulturową

Anna Susek

Skrót FREPA, czyli System opisu pluralistycznych podejść do języków i kultur (ang. *The Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures*), stałym czytelnikom „Języków Obcych w Szkole” powinien się kojarzyć z tekstem Michela Candelliera i Anny Schröder-Sury (2012), opublikowanym w numerze 4/2012 czasopisma. Koordynatorzy projektu FREPA opisali w artykule zasady funkcjonowania narzędzia powstałego w Europejskim Centrum Języków Nowożytnych (ECML) w Grazu. Ekspertki przedstawili możliwości zastosowania narzędzia i wykorzystania go w rozwijaniu kompetencji językowych i wielokulturowych uczniów oraz opisali sposoby upowszechniania projektu.

Sciśle powiązany z FREPA jest kolejny projekt mediacyjny ECML pn. *Włączenie rodziców w edukację różnojęzyczną i międzykulturową – FREPA dla rodziców (FREPA for Parents)*. Projekt ten wykorzystuje narzędzia FREPA do pracy w szkole z uczniami i z ich rodzicami. Czas trwania przedsięwzięcia przewidziano na lata 2013-2014. Opis projektu znajduje się na stronach ECML w języku angielskim, francuskim i niemieckim. Koordynatorzy to eksperci w dziedzinie

kształcenia językowego z całej Europy oraz przedstawiciele organizacji i instytucji m.in. z Kanady, Francji, Austrii.

Głównymi adresatami *FREPA dla rodziców* są rodzice, organizacje ich skupiające, a także stowarzyszenia specjalistów, krajowe oraz międzynarodowe, zajmujące się edukacją i promujące pluralistyczne podejścia w dydaktyce. Projekt nawiązuje w swoich założeniach do zapisów w *Powszechnej Deklaracji UNESCO o różnorodności kulturowej* oraz do *Białej Księgi Dialogu Międzykulturowego* „Żyjemy razem równi w godności”.

Powszechna Deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej, przyjęta jednomyślnie na 31. sesji Konferencji Generalnej UNESCO, Paryż, 2 listopada 2001 r. (publikowany tekst jest roboczym tłumaczeniem Deklaracji, przygotowanym przez Polski Komitet ds. UNESCO)

Artykuł 5. Prawa kulturalne jako ramy właściwe dla różnorodności kulturowej:

Prawa kulturalne stanowią integralną część praw człowieka, powszechnych, niepodzielnych i współzależnych. Rozwój różnorodności twórczej wymaga pełnej realizacji praw kulturalnych, takich jak je definiuje artykuł 27 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz artykuły 13 i 15 Międzynarodowego Paktu dotyczącego Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych. Każdy człowiek powinien w związku z tym móc wyrażać się, tworzyć i upowszechniać swoje dzieła w dowolnym języku, a szczególnie w języku ojczystym; każdy człowiek ma prawo do edukacji i kształcenia na odpowiednim poziomie, w pełni szanujących jego tożsamość kulturową; każdy człowiek ma prawo uczestnictwa w życiu kulturalnym wedle swego wyboru oraz do realizacji własnych praktyk kulturowych, w granicach narzuconych przez poszanowanie praw człowieka oraz podstawowych wolności.

Artykuł 6. Ku różnorodności kulturowej dostępnej dla wszystkich:

Zapewniając swobodny obieg idei w słowie i obrazie, należy dbać, aby wszystkie kultury miały możliwość wypowiedzi i własnej prezentacji. Wolność słowa, pluralizm mediów, wielojęzyczność, równy dostęp do sztuki, do dorobku naukowego i technologicznego – również w formie cyfrowej – oraz możliwość, dla wszystkich kultur, dostępu do wypowiedzi i rozpowszechniania, są gwarancją istnienia różnorodności kulturowej.

Główne Linie Planu Działania dla wprowadzenia w życie Powszechnej Deklaracji UNESCO o różnorodności kulturowej:

(5.) *Chronić dziedzictwo językowe ludzkości oraz wspierać formy wyrazu, twórczość oraz rozpowszechnianie, w możliwie jak największej liczbie języków;*

(6.) *Zachęcać do różnorodności językowej – przy poszanowaniu języka ojczystego – na wszystkich poziomach nauczania, wszędzie, gdzie to możliwe, a także zachęcać do nauki wielu języków od najmłodszych lat (...).*

Biała księga dialogu międzykulturowego Rady Europy

Rozdział 5.3 Uczenie się i nauczanie kompetencji międzykulturowych:

(...) Należy stworzyć dodatkowe materiały metodyczne, które pomogą uczniom kształtować umiejętności bazujące na samodzielności, w tym umiejętności dotyczące krytycznej refleksji nad własnymi reakcjami i postawami wobec swoich doświadczeń z innymi kulturami. (...)

FREPA dla rodziców ma przede wszystkim ułatwiać zwalczanie przesądów i stereotypów utrudniających integrację osób odmiennych kulturowo czy/i językowo, co jest niezwykle istotne w przypadku języków/kultur społecznie marginalizowanych. Głównym priorytetem jest informowanie rodziców – a także wszystkich zainteresowanych edukacją – o korzyściach społecznych płynących z uwrażliwienia na odmienność wynikającą zarówno z wielojęzyczności, jak i wielokulturowości.

Projekt uświadamia wagę istnienia wielu języków w kształtowaniu postrzegania świata i tworzeniu wspólnej, ale różnorodnej kultury. Jest to możliwe dzięki zaangażowaniu większej liczby grup społecznych zainteresowanych tą tematyką. Projekt jest także odpowiedzią na oczekiwania placówek edukacyjnych dążących do włączenia w życie szkoły rodziców uczniów, w tym rodziców imigrantów lub pochodzących ze środowisk społecznie defaworyzowanych.

Realizacja powyższych założeń wiąże się z koniecznością przygotowania nauczycieli do pracy w wielokulturowym środowisku i zachęcenia rodziców do wszelkich różno-/wielojęzycznych i międzykulturowych działań.

W ramach upowszechniania i promocji projektu w październiku 2013 r. ECML zorganizowało warsztaty w Grazu, *FREPA for Parents*, na które zaproszono specjalistów z całej Europy. Celem spotkania było wypracowanie konkretnych działań gotowych do zaadaptowania w kontekście społeczno-kulturowym typowym dla poszczególnych krajów. Eksperti przedstawili przykłady dobrych praktyk, które miały zainspirować pozostałych uczestników do szukania własnych rozwiązań.

Przykłady dobrych praktyk w Europie

Szwajcaria

Sac d'histoire (Plecak pełen opowieści)

Elisabeth Zurbriggen ze Szwajcarii – kraju o szczególnym statusie w Europie, w którym trzy języki (pomijając retomański) mają status języka urzędowego – przedstawiła projekt *Sac d'histoire (Plecak pełen opowieści)*. *Sac d'histoire* wprowadzono do genewskich szkół w 2007 r. Projekt objął dzieci w wieku od 4 do 8 lat. Jego celem było podjęcie działań na rzecz zwiększenia zaangażowania rodziców w proces kształcenia dzieci. W ramach przedsięwzięcia każdy uczeń po kolei zabierał do domu na 3-4 dni *Sac d'histoire* z:

- dwujęzyczną książką;
 - płytą CD zawierającą identyczną treść jak książka w kilku wersjach językowych;
 - grą powiązaną tematycznie z treścią książki;
 - niespodzianką, również związaną z treścią opowieści;
 - glosariuszem ze słowami-kluczami do danej historii do przetłumaczenia na język używany przez członków rodziny.
- W ciągu tych kilku dni rodzice aktywnie towarzyszyli dziecku w zapoznawaniu się z zawartością plecaka (wspólne czytanie, słuchanie nagrań). Włączali się również na etapie przygotowywania niespodzianek, nagrań czy tłumaczeń opowieści. Takie aktywne zaangażowanie rodziców w projekt sprawiło, że poczuli się oni bardziej docenieni oraz przede wszystkim włączeni w życie szkoły. Co więcej, dało poczucie, że np. wspólne czytanie wzbogaca znajomość języka francuskiego przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości kulturowej związanej z krajem pochodzenia członków rodziny. *Sac d'histoire* trafiał do rodziny raz na trymestr, stąd podjęto dodatkowe działania podtrzymujące zainteresowanie dzieci tą formą nauki, takie między innymi jak:
- drzewo opowieści, na którym przyklejane są kopie okładek wszystkich książek, które dzieciom czytali rodzice;
 - spektakle przygotowywane przez uczniów, nauczycieli i rodziców (w różnych językach) wystawiane na podstawie opowieści z *Sac d'histoire*.

Więcej informacji o projekcie w języku francuskim.

Katalonia

Ballem el joc perdut (Taniec z rodzicami – Przypominamy zapomniane)

María del Carmen Gonzáles André z Escola Pia Sant Antoni w Katalonii przedstawiła projekt, w który zaangażowani byli nauczyciele różnych przedmiotów. Na lekcjach wychowania fizycznego zorganizowano naukę tradycyjnych tańców katalońskich oraz tańców z krajów uczniów imigrantów lub ich bliskich. Zaangażowano całą społeczność dzielnicy – przedstawicieli wszystkich pokoleń i krewnych dzieci. Początkowo były to pojedyncze zajęcia, na których pojawiał się rodzic uczący dzieci kilku kroków nowego tańca. Wcześniej grono pedagogiczne przygotowywało go do poprowadzenia takiej lekcji. Projekt *Ballem el joc perdut* rozpoczął się dzięki dwójce zainteresowanych krewnych, a zakończył festiwalem tańca na szkolnym dziedzińcu, w którym wzięło udział 40 rodziców i 200 dzieci.

Organizatorom najczęściej trudności sprawiły problemy językowe w komunikacji z krewnymi dzieci oraz przełamanie obaw rodziców przed zrobieniem pierwszego kroku. Korzyści to przede wszystkim:

- poczucie współuczestnictwa rodziców w kształceniu swoich dzieci;
- zacieśnienie kontaktów towarzyskich;
- dowartościowanie dzieci i ich krewnych w poczuciu, że szkoła jest wielokulturowym i wielojęzycznym miejscem spotkań mieszkańców dzielnicy.

Włochy

The Gate Porta Palazzo – In piazza si Impara

Kolejny pomysł wykraczał poza mury szkoły. Damien Boisset z francuskiej fundacji Approches Cultures & Territoires (ACT) przybliżył przykład z Włoch – *In piazza si Impara*. W tym roku odbyła się szósta edycja programu walczącego z dyskryminacją etniczną i społeczną. Zrealizowano go w Turynie dzięki pracy wolontariuszy. W dzielnicy Porta de Palazzo podczas 10 tygodni udzielano darmowych lekcji języka włoskiego oraz innych języków z całego świata. Zorganizowano też punkt informacyjny dla imigrantów i dodatkowe atrakcje, jak np. lekcje kaligrafii.

Przykłady dobrych praktyk w Polsce

Polska jest krajem, w którym przeważają rodziny monojęzyczne. Niemniej może pochwalić się ciekawymi inicjatywami, do których należy projekt edukacyjny *Cztery strony bajek*. Autorka – Martyna Majewska – zrealizowała go przy wsparciu Ambasady Stanów Zjednoczonych. Seria krótkich animowanych bajek sześciu mniejszości (senegalskiej, gruzińskiej, romskiej, ukraińskiej, wietnamskiej i żydowskiej) pomaga w przybliżaniu różnorodności etnicznej najmłodszym uczniom (opowieści są przeznaczone dla widzów w wieku 3-9 lat). Każda bajka jest opracowana w trzech wersjach językowych (w wersji oryginalnej, polskiej i angielskiej). Dodatkowo przygotowano materiały edukacyjne udostępnione na zasadzie *Creative Commons*, które mogą być wykorzystane przez nauczycieli oraz przez rodziców.

Linki do materiałów:

bajki; strona projektu; materiały edukacyjne.

Spis bajek: *Szczęśliwy człowiek* – bajka Jacoba Weitznera, tom 27 *bajek żydowskich*; *O Demonicy, Kobięcie i ptaku* –

senegalska opowieść grupy etnicznej Serer znaleziona na stronie conte-moi.net; *O Cyganie i dziewięciu krukach* – bajka z tomu *Galązka z Drzewa Słońca* Jerzego Ficowskiego; *Pan Kotowski* – bajka ukraińska, *Pan Kot* tom *Fairy tales – kazki, KAZKI*; *Uczeń i Kamienny Pies* – bajka wietnamska; *Piękna Tamara* – bajka gruzińska.

FREPA dla rodziców w Europie i w Polsce

Uczestnicy warsztatów przyznali, że we wszystkich krajach Europy pojawiają się podobne przeszkody natury instytucjonalnej oraz ideologicznej. Postawa wobec dwu-/wielo-/różnojęzyczności, jak i poglądy, co do roli nauczyciela, grają również istotną rolę. Najczęściej spotykane zastrzeżenia to:

- brak czasu;
- przeciążone programy nauczania;
- niewystarczające kwalifikacje pedagogów;
- niechęć kadry pedagogicznej;
- opory rodziców przed angażowaniem się w życie szkoły;
- obawa przed ksenofobicznym nastawieniem społeczeństwa;
- poczucie wykluczenia (rodzice monojęzyczni);
- zagubienie dzieci w wielości kultur;
- przekonanie o nadrzędności języka ojczystego.

Uczestnicy warsztatów wypracowali konkretne rozwiązania popularyzujące projekt:

- stopniowe wprowadzanie projektu przy wsparciu doświadczonych kolegów z innych krajów europejskich;
- wyszukanie w podstawie programowej treści dotyczących włączania elementów kształcenia ku różno-/wielojęzyczności i różno-/wielokulturowości;
- angażowanie wszystkich nauczycieli, nie tylko językowców;
- praca z rodzicami już od etapu edukacji przedszkolnej;
- zaproszenie do współpracy władz i ośrodków decyzyjnych;
- wieloaspektowe wspieranie imigrantów.

Głównym celem projektu, również w Polsce, jest zebranie przykładów dobrych praktyk (materiały audiowizualne, w formie pisemnej, wszelkie wydarzenia i działania), które zostaną przesłane do bazy danych FREPA. Równie ważne jest ulepszanie już istniejących rozwiązań, a także udostępnienie ich wszystkim zainteresowanym. Przede wszystkim jednak należy się skupić na doskonaleniu umiejętności nauczycieli w dziedzinie kompetencji międzykulturowych. Korzyści z realizacji tych działań można podzielić na dwie kategorie:

- a. z punktu widzenia nauczycieli:
 - dowartościowanie rodzin imigrantów;

- poprawa relacji między rodzicami i dziećmi;
- zacieśnienie kontaktów i znajomości;
- lepsza integracja cudzoziemskich dzieci i rodziców;
- poczucie zaufania do szkoły;
- otwarcie na nowe i nieznanne;
- pojawienie się potrzeby wymiany międzykulturowej;
- zwiększenie motywacji do uczenia się języków obcych;
- b.** z punktu widzenia dzieci i ich rodziców:
 - promowanie różnorodności i otwarcie na „inne”;
 - uczenie dzieci wyrozumiałości i szacunku;
 - uświadomienie, że nie ma lepszych i gorszych kultur;
 - wzmocnienie poczucia przynależności do wspólnoty szkolnej;
 - dostrzeżenie przewagi funkcjonowania w kilku kulturach;
 - dowartościowanie języka używanego w domu;
 - przybliżenie rodzicom szkolnej rzeczywistości dziecka;
 - rozwijanie kontaktów między rodzicami.

Więcej informacji na stronie projektu: ECML w Grazu, *FREPA for Parents*. A odpowiadając na wątpliwości sceptyków, chciałabym zacytować Adolfa Muschga: (...) *jakie fundamentalne znaczenie ma nauka języków obcych dla kulturalnego statusu indywidualium lub grupy. Język, jako kwalifikacja kulturowa, jest zawsze szkołą złożoności: kto ją opanował, musiał nauczyć się tego, co w języku otwarte. Nauka języka obcego adekwatna do naszej wrażliwej części ziemi ma dwie strony: pierwszą, w której we własnym języku odkrywa się aspekty nie oczywiste, obce, dziwne. Druga strona pokazuje się, gdy uczeń przeżywa w języku obcym nie tylko trudności, ale też wolność. Na czym to polega? Na spostrzeżeniu, że w równouprawniony sposób, lecz zupełnie inaczej można mówić o pozornie tym samym i zrozumieć, że to samo nie jest takie same. Francuska „lune” przynosi zupełnie inną znaczeniową aurę niż niemiecki „Mond”, z określeniami tymi związane są zupełnie różne konstrukcje rzeczywistości, inny sposób patrzenia na to, co w języku rzeczywiste i to co w nim skuteczne. Zbliżenie się do innego sposobu widzenia, nabycie umiejętności przewyższającej przecucie, oznacza ogromny przyrost własnej wolności i szacunku wobec innego.*

FREPA for Parents. Koordynatorzy:

- Stéphanie Clerc,
- Anna Maria Curci,
- Brigitte Gerber i Xavier Pascual Calvo,
- Danièle Moore,
- Simon Fraser University (Kanada),

- Philippe Blanchet Laboratoire PREFICs Université Européenne de Bretagne (Rennes, Francja),
- ADEB – Association pour le Développement de l’Enseignement BiPlurilingue (Francja),
- APIC – Association pour la Promotion de l’Intercompréhension des Langues (Francja),
- EDiLiC – Éducation et Diversité Linguistique et Culturelle (Francja) i Arja Krauchenberg (Austria) z European Parents’ Association – EPA.

Bibliografia

- *A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures*. Centrum Języków Nowożytnych w Grazu [online] [dostęp 15.01.2014].
- Candelier, M., Schröder-Sura, A. (2012) *Wspieranie rozwoju kompetencji różnojęzycznych i międzykulturowych w klasie szkolnej*. W: „Języki Obce w Szkole”, nr 4 [online] [dostęp 14.01.2014].
- *Cztery strony bajek – wielokulturowa mozaika legend i opowieści* [online] [dostęp 15.01.2014].
- *Cztery Strony Bajek/Four Directions of Fairy Tales* [online] [dostęp 15.01.2014].
- Direction générale de l’enseignement primaire – *Sac d’histoires* [online] [dostęp 14.01.2014].
- Eur-Lex *Powszechna Deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej* 31. sesja Konferencji Generalnej UNESCO, Paryż, 2 listopada 2001 [online] [dostęp 15.01.2014].
- *The Gate Porta Palazzo – In piazza si Impara* [online] [dostęp 14.01.2014].
- Höffner, M. (red.) (2011) *Autobiografia spotkań międzykulturowych*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- *Implication des parents dans l’éducation plurilingue et interculturelle* Centrum Języków Nowożytnych w Grazu [online] [dostęp 15.01.2014].
- *Involving parents in plurilingual and intercultural education*, Centrum Języków Nowożytnych w Grazu [online] [dostęp 15.01.2014].
- Muschg, A. *Obrona pierwszego języka obcego – języka własnego* [online] [dostęp 14.01.2014].
- Rada Europy – *Intercultural Dialogue* [online] [dostęp 14.01.2014].
- Scribd [online] [dostęp 15.01.2014].

Anna Susek

Specjalistka ds. języków romańskich Wydziału Rozwoju Kompetencji Językowych Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie. Koordynatorka projektu *System opisu pluralistycznych podejść do języków i kultur – FREPA – Kompetencje różnojęzyczne i międzykulturowe: wyznaczniki biegłości i materiały dydaktyczne w Polsce*. Absolwentka Wydziału Filologii Romańskiej Uniwersytetu Gdańskiego, Studium Podyplomowego Master *Zarządzanie Gospodarką Europejską* i Hautes Études Commerciales de Paris (HEC) w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie oraz Interdyscyplinarnego Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy na Wydziale Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich Uniwersytetu Warszawskiego.